

DOI: 10.60940/Haide2023.12.2

JORDI GINEBRA

Universitat Rovira i Virgili

jordi.ginebra@urv.cat

ORCID: 0000-0000-8426-6548

LA PROSA DEL PRIMER MARAGALL. ESTUDI LINGÜÍSTIC DE LES *NOTES AUTOBIOGRÀFIQUES* (1885-1886)

THE PROSE OF THE FIRST MARAGALL. LINGUISTIC STUDY OF THE *AUTOBIOGRAPHICAL NOTES* (1885-886)

Resum:

En aquest article es fa una anàlisi morfològica, lèxica i sintàctica de les *Notes autobiogràfiques* (1885-1886), amb la finalitat de caracteritzar el perfil lingüístic del primer Maragall. Es tracta del primer text català maragallà en prosa que conservem, no destinat a la publicació, escrit en el període de formació literària. Aquestes circumstàncies condueixen a fer la hipòtesi inicial que la llengua que s'hi utilitza ha de ser una llengua viva, espontània, plantejada al marge de preceptives gramaticals i de convencionalismes formals. La conclusió de la recerca, però, és que en el text hi ha molt artífici lingüístic. Maragall coneix —i segueix, amb vacil·lacions— els «preceptes» de la llengua literària de l'època. Alhora, la llengua de les *Notes autobiogràfiques*, en alguns aspectes, s'aparta del model més lligat a l'estil floresc. Sigui com sigui, el text no presenta indicis d'una posició personal d'indisciplina gramatical, contrària a la codificació lingüística. La coneguda posició maragalliana contrària a la normativa i a les acadèmies és una posició que es devia gestar més endavant. I, d'altra banda, el text tampoc no ofereix elements que ens facin pensar que el bagatge lingüístic de l'autor era inferior al d'altres escriptors de la mateixa època i edat. Finalment, si des del punt de vista literari el text pot ser considerat un text espontani, es constata també que l'espontaneïtat literària no necessàriament va lligada a l'espontaneïtat lingüística.

Paraules clau: Joan Maragall — llengua literària — anàlisi lingüística — història de la llengua — literatura catalana contemporània

Abstract:

In this article a morphological, lexical and syntactic analysis of the *Notes autobiogràfiques* (1885-1886) is carried out in order to characterize the linguistic profile of the first Maragall. This is the first Maragallian Catalan prose text that we have preserved, not intended for publication, written during the period of his literary formation. These circumstances lead to the initial hypothesis that the language used must have been a living, spontaneous language, raised at the margin of grammatical prescriptions and formal conventions. However, the conclusion of the research is that there is much linguistic artifice in the text. Maragall knows —and follows, with hesitations— the "precepts" of the literary language of the time. Likewise, the language of the *Notes autobiogràfiques*, in some aspects, departs from the model more closely linked to the Floresque style. Be that as it may, the text does not show signs of a personal position of grammatical indiscipline, contrary to linguistic codification. The well-known Maragallian position against regulations and academies is a position that would be developed later on. On the other hand, the text does not offer elements that make us think that the author's linguistic background was inferior to that of other writers of the same time and age. Finally, if this text, from a literary point of view, can be considered a spontaneous text, the fact is that literary spontaneity is not necessarily linked to linguistic spontaneity.

Key words: Joan Maragall — literary language — linguistic analysis — history of Catalan — contemporary Catalan literature

Introducció

Fa més de trenta anys, Glòria Casals va publicar un assaig a la *Revista de Catalunya*, «La llengua de Joan Maragall i la filologia», ple de pistes i d'idees per escometre un projecte de recerca rigorós al voltant de la llengua de l'obra de Joan Maragall. Dissortadament, cap estudiós, fins ara, ha atès els suggeriments de Casals, i l'anàlisi de la llengua d'un dels poetes més importants de la literatura catalana ha continuat pendent.

La tasca, certament, no era –no és– senzilla. D'una banda, com escriu Casals, Maragall va participar en el projecte de creació d'una llengua literària superadora de la grandiloqüència romàntica i del col·loquialisme discordat. De l'altra, però, l'adveniment del Noucentisme i el triomf de la reforma lingüística de Fabra van posar el seu model de llengua sota sospita permanent –o potser caldria dir, senzillament, que aquest model va ser objecte d'una impugnació general. Finalment, els textos «teòrics» de Maragall sobre qüestions de llengua, llegits després de la reforma fabriana i del període d'hegemonia del nacionalisme cultural noucentista, no han ajudat a aproximar-se d'una manera serena a la llengua de la seva obra –ni potser a la seva posició, diguem-ne, sociolingüística–, en part perquè els elements d'aquests textos que més han contribuït a construir un dels aspectes del mite Maragall –el del seu rebuig de les acadèmies i les gramàtiques i la seva decantació cap a l'expressió viva i lliure– són alhora els que el descol·loquen com a peça orgànicament inserida en la cadena evolutiva de creació i fixació del català literari contemporani. Tot plegat, així, posa l'hipotètic estudiós en una situació difícil.

Sigui quin sigui el sistema que caldrà seguir en un projecte general d'estudi de la llengua de Maragall, l'anàlisi filològica dels textos serà necessària –com demanava també Casals–, i és per això que en aquest treball, amb la idea de procedir metòdicament i començar pel començament, es presenta el resultat d'una exploració lingüística de les *Notes autobiogràfiques* de 1885-1886. Es tracta, en primer lloc, del primer text català maragallià en prosa que conservem. En segon lloc, d'un text escrit, encara, en una període que podem considerar de formació literària. En tercer lloc, com que és un text que no anava adreçat a la impremta, es pot fer la hipòtesi inicial que la llengua amb què va ser escrit devia ser una llengua espontània, que havia fluït amb naturalitat, al marge de les servituds i les constriccions que haurien pogut imposar altres circumstàncies. Una manera d'expressar-se espontània i natural, útil, doncs, per caracteritzar el perfil lingüístic del primer Maragall (i és també per aquesta raó que s'ha volgut analitzar un text en prosa, alliberat de les convencions formals que exigeix la poesia). Finalment, ha estat fonamental el fet de disposar d'una excel·lent edició del text, de la mateixa Glòria Casals, circumstància que permet accedir-hi directament i de manera còmoda. És una edició filològica acurada, que ha mantingut totes les particularitats del text –inclosa l'ortografia– i que constitueix, per tant, una d'aquestes peces a les quals els historiadors de la llengua s'acosten amb gust i ganas.

L'escrit que Casals va editar el 2007 amb el títol de *Notes autobiogràfiques* és un text redactat entre l'octubre de 1885 i el juny de 1886, quan Maragall tenia vint-i-cinc anys. Constitueix un exercici d'introspecció i de teràpia personal fet en un moment de crisi. El document no té títol, ocupa 10 fulls i es conserva a l'Arxiu Maragall. El poeta no es va referir mai a aquest escrit, que no va ser descobert fins després de la seva mort. Se'n va fer una edició manipulada poc després del traspàs de l'escriptor, dins el volum *Maragall. Notes íntimes* (1912), que és l'edició que es va anar reproduint fins a l'any 2007,

quan Casals va publicar de nou el text, de manera completa i rigorosa, juntament amb les cartes de Maragall a Josep M. Lloret, en el llibre *Com si entrés en una pàtria* (p. 169-189).¹

El treball que presento està organitzat de la manera següent. En primer lloc hi ha 4 apartats dedicats a l'anàlisi lingüística del text (morfologia, lèxic, fraseologia i sintaxi). No n'estudio l'ortografia. En part per convenció, estudio en l'apartat de morfologia les variants morfològiques de les preposicions i, en cavi, les variants morfològiques de noms, verbs i adjectius són descrites en l'apartat del lèxic. A continuació hi ha un apartat amb el títol de «Comentari», que és on estableixo les síntesis que resulten de les anàlisis presentades en els apartats anteriors. En aquest apartat ja no repeteixo, per a cada element, la referència adduïda prèviament. Finalment, a l'apartat de conclusions resumeixo el que em sembla que la recerca aporta de cara a caracteritzar, com deia, el perfil lingüístic del jove Maragall.

Faig servir les sigles ordinàries en lingüística catalana per referir-me a obres i recursos de referència (que, de tota manera, desenvolupo en l'apartat de la bibliografia): *DCVB*, *DECat*, *DIEC2* i *CTILC* —el corpus textual d'on obtinc dades de la llengua del segle XIX que serveixen de vegades com a pauta comparativa. Cito els passatges i construccions del text entre cometes, encara que sovint corresponen a unitats lingüístiques que, d'acord amb les convencions establertes, haurien d'anar en cursiva. La raó és que vull destacar que els elements i formes tal com apareixen al text. Però adverteixo que en algun cas hi ha text entre cometes que s'hauria pogut posar en cursiva. Indico el número de la pàgina corresponent després de cada citació, sense l'abreviatura *p.* i sense la data del llibre, perquè sempre és la mateixa. El mètode d'obtenció de les dades ha estat manual: a partir de la lectura del text s'ha pres nota de les ocurrencies dels diversos fenòmens i, en certs casos, s'han quantificat. Aquest mètode, com se sap, no té fiabilitat absoluta, perquè és fàcil que hi hagi algun error en els recomptes o en la detecció d'unitats i formes. Espero que el lector sigui benèvol en relació amb aquest punt.

Anàlisi. Morfologia

L'article masculí és *lo/los* («lo temps», 171; «los amors», 171), que adopta la forma reduïda rere mot acabat amb vocal («y no'l fruyt», 171) —però no de manera sistemàtica («un dia lo món», 172)— i la forma elidida davant mot començat amb vocal («si l'home», 175). El pronom fort de primera persona del plural és *nosaltres* (185, 186). Pel que fa al gènere i al nombre dels substantius i adjectius, hi ha la forma femenina en *-a* en un dels adjectius que acaben en *-ent* («ardenta aspiració», 172), i el plural per als mots *boig* i *goig* no incorpora la vocal: «boigs» (174), «goigs» (180, 181).

¹ Per a altres aspectes relacionats amb la història, circumstàncies i contingut del text, el lector pot recórrer a la introducció de Casals al volum (Casals, «Com si entrés») i a Marçal («Les notes»). Les *Notes autobiogràfiques* consten d'una segona part, escrita el 1910 i també editada a *Com si entrés en una pàtria*, que no analitzo en aquest treball, però a la qual es farà alguna referència amb la indicació *Notes 1910*.

Quant a la morfologia dels pronoms febles, cal indicar que, davant del verb, els pronoms singulars tendeixen a aparèixer en la forma plena quan el verb comença amb consonant («Me direu», 171), i els plurals en tots els casos («los insultan», 175; «los he sentit», 177; «vos podeu figurar», 187), si no és que el mot anterior acaba en vocal, perquè llavors el clític recolza en aquest mot –almenys en l'escriptura: «que'ns alimenta».² També apareixen amb la forma plena darrere infinitiu («ajudarnos», 171; «servirnos», 171; «redimirlo», 176; v. t. 177).

En morfologia verbal destaca el recurs sistemàtic al perfet simple («la Bellesa se féu social», 176; «L'amor nasqué», 180; «l'amor a la poesia se manifestà», 180), que alterna amb el perfet perifràstic, també sistemàticament, per a la primera persona («Vaig ser verament malhaurat», 178; «Lo que jo vaig considerar», 180; «en vàrem dir “lo círcol”», 184). Només una vegada apareix el perfet simple amb la primera persona («restí», 180), i tres vegades el perifràstic amb la tercera («això va acabarse», 179; «va conmdòurer tot lo meu ser», 183; «va acabar ab la gran riallada», 185). El present de subjuntiu presenta les terminacions en -a per als verbs irregulars (i per a *ser*, a més, no velaritzades): «sia» (171, 174, 177, 187), «sian» (171), «digan» (171), «vinga» (187), «tinga» (187), tot i que hi ha alguna ocurrència amb -i («donas qu'haji tractat», 171; «encara que sigui», 187). En els altres verbs la terminació és -i: «demostri» (174), «dormi» (174), «burlin» (174), «resultin» (175) (v. t. 177, 178, 181, 186, 187, 188). En aquest punt –com en el següent– l'ús que trobem al text coincideix prou amb la pràctica general de Maragall en la seva obra poètica (vegeu l'article de Massanell en aquest mateix monogràfic).

L'imperfet de subjuntiu, per a les persones 4a i 6a (no n'hi ha de 2a i 5a), es realitza en -e: «compresen» (175), «haguessen» (175, 176), «fóssem» (185). Hi ha una ocurrència en -i: «volguéssim» (185). L'infinitiu del verb copulatiu té 7 ocurrències de *ser* (177, 178, 179, 180, 181, 186, 187) i 6 de *esser* (171, 172, 174, 176, 178, 187), i el substantiu és *ser*: «tot lo meu ser» (183). La forma de la primera persona del present d'indicatiu és *soc* (171, 186, 188), i la forma del participi és *sigut* (172, 176, 178). Hi ha al text algunes formes verbals híbrides, com «percibiríem» (175) i «apercibit» (181).

Quant a la morfologia de preposicions i conjuncions, el resultat de l'anàlisi és el següent. És sistemàtica la realització *ab* de la preposició que avui escrivim *amb*. La preposició *sense* figura desproveïda de la vocal final («sens fre», 177; «sens abrich», 178; v. t. 172, 180, 181, 182, 187), però en algun cas la vocal es manté («sense més probas», 175; v. t. 178, 179, 186, 187). Es detecten tres ocurrències de *ans* («ans d'esser lo qu'ha d'esser», 171; «ans de gosarlos», 174; «ans qu'ab la glòria», 174) i una de *antes* («un any antes d'acabar lo Batxillerat», 180), però cap de *abans* (que sí que trobaríem – «avans»– a les *Notes 1910*, 192). Igualment, es detecta una ocurrència de la forma amb metàtesi *radere* («redera d'aquell full», 180), al costat d'una altra de *darrere* («darrera lo periòdich», 180). La preposició *a* presenta de vegades, quan introdueix un nom començat amb *a/e*, la variant amb addició de *n*, que, d'acord amb la pràctica escrita habitual llavors, es grafiava com si hi hagués dues unitats diferents: «superiors a n'ells» (174), «sobre tot a ne'ls catòlics» (176) (v. t. 179, 181). Apareix generalment, per a la conjunció *però*, la forma que reflecteix la síncope de la vocal pretònica: *pro*. Amb tot, també hi trobem alguna ocurrència

2 No dedico més atenció a la morfologia dels pronoms febles perquè el lector pot recórrer al treball de Feliu que es publica en aquest mateix monogràfic.

de *però* (tres de setze: 179, 186, 187). Finalment, el primer element de l'expressió dística *heus aquí*, que té una sola ocurrència al text, revesteix la forma *heuse*: «Y heuse aquí que [...] vinch a parar altra volta en una paràbola cristiana» (179).

Anàlisi. Lèxic

Una part de les peces lèxiques que conformen el text de Maragall són variants morfològiques d'unitats que en la llengua estàndard d'avui tenen una altra forma. Unes quantes d'aquestes peces lèxiques corresponen a solucions genuïnes habituals llavors que posteriorment van quedar fora de la llengua formal: «afadigarse» (178), «aixís» (177, 183, 185), «complerta» (178; v. t. 177, 187), «ni's fadigan tant» (178), «gènits» (184), «incomplert» (173), «mohiments» (181), «plascent» (171), «quadro» (175), «solsament» (176), «vritat» (176, 178).³

D'altres corresponen a solucions que més endavant van quedar igualment fora de la llengua formal, ara per la seva condició de castellanismes morfològics: «ausencia» (183), «bàrbaros» (175), «casi» (178, 183), «contínuo» (183), «fondo» (substantiu; 186) –que conviu amb «fons» (178)–, «gènere» (176), «grupo» (183), «Iclésia» (176),⁴ «incòmodo» (186), «no'l lliura de sentir» (177), «menos» (175, 186, 187) –que alterna amb «menys» (176, 179, 181)–, «si hagués de nomena todas las donas» 'anomenar' (171),⁵ «pervindre» (177), «plebeyo» (179), «rumbo» (182), «sabrós» (171), «teatros» (176), «tipo» (171), «terreno» (172, 174), «trasladarse» (174), «trionfo»/«trionfo» (180, 188), «verdadera» (181). La forma «cult» (176, 178) –per al substantiu culte– és una pseudocatalanització de *culto*.

El text també conté castellanismes lèxics pròpiament dits: «agasajats» (178), «aislat» (181), «amor libre» (177), «aparato» (186), «asombrós» (184), «assiento» (180), «averiguar» (178), «bulliciosos» (182), «carinyosa» (177), «demés» (172), «desarrollo» (180), «desvanesqué» (179) –de desvanecerse–, «disfrutan» (176; v. t. 186), «empenyarse» (172; v. t. 186), «empleo» (186), «encarinyat» (176; v. t. 184), «ente» (187), «s'arriuen a enterar» (174), «envanesat» (180) –de envanecido–, «gosar» 'gaudir' (171, 174, 179, 181, 186), «hermós» (171; v. t. 189), «s'han ingeniat» (178), «inverosímil» (187), «han lograt» (174; v. t. 175, 176, 186), «medi» (176), «modo» (171, 177, 180, 182), «y pico» (187), «rato» (180, 185), «de repent» (175, 179), «repentina» (176), «ruidós» (188), «saludo» (183), «tonto» (175; v. t. 186, 187). Cal consignar a part «guapas» (187) i «entregar» (187) perquè, encara que són castellanismes lèxics, han estat posteriorment admesos per la normativa lingüística. I caldria ser prudent amb el mot *algo*, que figura al text, però dins l'expressió «algo és algo» (187). Com a detall interessant, cal afegir que hi apareixen «bedeles» (183) i «apuntes» (183), però entre cometes, fet que indica que Maragall vol fer notar que són paraules castellanes.

3 La variant *quadro* no va ser pròpiament descartada per Fabra (*Diccionari*, s. v. *quadre*), però de fet havia estat bandejada de la llengua literària.

4 No és clar, de tota manera, que *Iclésia* sigui un castellanisme, almenys segons l'opinió de Joan Coromines, que considera tant *iglésia* com *iclésia* mots genuïnament catalans (*DECat* III, 586 i ss., *DECat* X, 19). Agraïxo la informació a un dels avaluadors.

5 En un altre passatge, per al mateix sentit, la forma que trobem és, efectivament, *anomenar*: «que'l públich anomena tals» (173-174).

7615
Octubre 1885.

I

Vint y cinch anys. la flor de la joventut ja ha passat. ja soch home. És notable qu' un sia "home" en lo sentit de plenitut física y de drets, precisament aisis que s' ha acabat lo temps mes hermos de la vida. Me diran qu' això es una lley universal; que 'l tipus de bellesa es la flor y no 'l fruyt. Donc això mateix, l' esser això una lley natural es lo que 'm connoix: lo que una cosa es mes estimada per lo sentiment cabalment ans d' esser lo que ha d' esser lo que un nen qu' en res pot ajudar-nos ni pot servir-nos pera cap fi egoista lo mateix qu' una flor que no 'ns pot nodrir, nos sian mes placent, que l' home forsit o sabi y lo fruyt sabros que 'ns alimenta. ~~Faise per mes que digon demostre que lo bell y lo útil~~

Manuscrit de les Notes autobiogràfiques, incipit

El text també selecciona unitats lèxiques autòctones que no era estrany trobar reemplaçades, en la prosa de l'època, per solucions castellanques. Així, Maragall opta per *nodrir* (171) i *nodriment* (178), i no per *nutrir* –que, sense anar més lluny, és un verb recollit en règim de normalitat al *Compendi de gramàtica catalana* (1873) de Llorenç Pahissa–; per *adonar-se* (171) i no per *donar-se compte* – que trobem en textos vuitcentistes de Francesc Maspons i Labrós, Francesc Ubach i Vinyeta o Apel·les Mestres –; per *treva* (177) i no *tregua*, que també apareix en la prosa catalana culta del XIX, i per *escometre* (181) i no *acometre*, que trobem igualment al català escrit del període.

Maragall recorre també a paraules del registre literari. Són mots del català, però s'allunyen del lèxic que hem de considerar que era més corrent en els intercanvis comunicatius ordinaris de la societat del moment: «m'he delitat» (172), «delitosa» (177; v. t. 178), «ver» (173), «verament» (178, 180), «distints» (177), «un punt que'n dista sis o set» (174), «umplir de superfluitats» (174), «crestall» (186), «assedegat» (177), «famolenc» (178), «assaborir» (177), «marcida» (181), «enformar» (184), «a voltes» (180), «volta» (177, 178), «lлот» (175), «sensibilitat [...] enterbolida» (175), «malhaurat» (178), «que'm forgés una dona ideal» (181), «bastaba» (179), «prompte» (171), «s'alsà [...] ma passió per la poesia» (180), «a vegades eixia a fora» (180).⁶ Segurament pertany a aquest grup de mots el verb *bromejar* («bromejant ab los escolars», 183), perquè l'expressió habitual devia ser «fer broma». Potser, tot i que en qualsevol cas en un nivell de «literaturitat» més baix que les unitats anteriors (potser, simplement, en un nivell formal), cal col·locar en aquest grup l'adjectiu *exagerada* («sensibilitat exagerada», 172), si tenim en compte que la variant estesa en la llengua parlada de la Barcelona del segle XIX devia ser *exigerada* (pronunciada com si fos «edgigerada»). El mateix raonament val per a l'expressió «obtenint las millors notas acadèmicas» (180) – ja que, en el català col·loquial, les notes no «s'obtenen» – i per a «jo no mentia» (182) – perquè a Barcelona, espontàniament, la gent no «menteix», sinó que «diu mentides». També per a *fiscalitzar* («se fiscalisaren tots los meus actes», 181). I per al verb *recordar* («Recordo perfectament que [...] me quedava encantat», 178), que en la llengua parlada és pronominal i preposicional. Finalment, es pot fer referència a «terminacions més o menys llatinas» (178), tot i que el mot *terminació*, més que no pas literari, cal considerar-lo tècnic.

Maragall, finalment, també ens ofereix, amb mesura (i és difícil saber fins a quin punt es tracta del resultat de decisions ponderades o del fruit de l'espontaneïtat immediata), certes unitats lèxiques, diguem-ne, més col·loquialitzants, que enllacen amb la vivència d'una llengua senzilla, expressiva i genuïna, poc mediatitzada pel registre culte: «mals de cap» (175), «masegaments» (185), «sants de plom tots mal girbats» (179), «aquells llibres tan regrossos» (175), «ab aquell llibràs a davant» (179), «fills plo-rayres y festosos» (177) – d'acord amb el CTILC, no trobem l'adjectiu *ploraire* en cap altre text català del XIX –,⁷ «ferse malbé» (178), «aquell “rum rum”» (183), «los estudiants que s'encreuhavan» (183).⁸ En alguns casos administra usos metafòrics «populars», com «farsit lo cap de novelas romànticas» (180), «que bullia dins meu» (179), «arrencat de davant dels llibres» (180), «Lo cop [...] retrunyí en tot lo meu ser» (180), «fregarse ab la joventut» (182), «una ratxada de benestar» (183), «goigs bullidors»

6 Les tres darreres unitats (*prompte*, *alçar-se* i *eixir*) eren col·loquials en determinats dialectes catalans (com és el cas avui), però els escriptors de l'àrea de Barcelona les devien haver conegut per via llibresca. Per a un barceloní, doncs, eren literaris.

7 Però l'adjectiu es troba en els dos diccionaris de Magí Ferrer, de 1836 i 1839. Agraïxo la informació a un dels avaluadors.

8 No és clar, en canvi, que *calaverada* pertanyi a aquest grup de mots eminentment populars, perquè al segle XIX el trobem en textos d'alta formalitat com *Lo catalanisme* (1886) de Valentí Almirall o la *Memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya* (1885). Devia ser més o menys popular el mot *deliqui* (171, 177, 179), avui perdut.

(181), «encatifada d'herba» (178), «los ulls m'espurnaren» (180). O potser no tan populars, com «las imatjes han enmmelat las horas de ma primera joventut» (171).⁹ I, en aquestes coordenades, Maragall proporciona alguna creació lèxica pròpia d'acord amb les pautes tradicionals de la llengua, com l'adjectiu *impreuable* («los impreuables quadros», 175) – que no recullen el *DCVB*, Fabra (1932) ni el *DIEC2*, i que el CTILC no documenta en tota la llengua del XIX– i potser *reduïment* («una protesta de la Naturalesa que s'oposa al reduïment del modo de viurer», 182), que tampoc no es documenta al CTILC. És interessant l'efecte de contrast que busca l'expressió col·loquial *fer riure* en aquest passatge, després d'una frase altament formal: «Pro aquestas cièncias físicas cuan volen enlayrarse a buscar las causas primeras, què fan? Fan riurer» (175).

I hi ha, per acabar, alguns elements lèxics de creació pròpia que cal situar en el marc d'una voluntat, diguem-ne, d'innovació intel·lectual i, per tant, d'innovació terminològica. Són *pseudoprogrés* (186), *unipersonal* («deliquis unipersonals» 177), el mot *tipo* usat com a adjectiu («sian precisament bellasas tipos», 171; «lo que ha he dit de las bellasas tipos», 171) i, potser, el mot *modelo* igualment usat com a adjectiu («estudiant modelo», 184).

Anàlisi. Fraseologia

Quant a les locucions preposicionals, adverbials i conjuntives, trobem, entre altres, ocurrences de *al capdavant* (174), *davant per davant* (183), *poc o molt* (174), *per de promte* (188), *amb tot i amb això* (181), *a tota hora* (172), *per medi de* (176), *per lo tant* (176), *a voltes* (172), *de tant en tant* (187) i *així que* (171). D'aquestes, només *per de prompte*, *per medi de* i *per lo tant* són manllevades. Convé fixar-se en *de tant en tant*, perquè no és estrany trobar, en la prosa d'autors del XIX –com Narcís Oller, Antoni Careta i Vidal o Joan Pons i Massaveu– l'expressió *de tant en quant*. El connector de reformulació és *a dir* apareix escrit sense preposició dues vegades («és dir», 176, 177) i tres amb preposició (171, 175, 188). El text recorre a la fórmula predicativa *a fe que* en una ocasió (172).

En l'àmbit de la fraseologia també es detecten mostres d'aquesta subtil i ocasional decantació cap a un to lingüístic en consonància amb la viva i expressivitat del registre col·loquial. Maragall escriu «Ves si *anem lluny d'osques*, Don Joan y jo» (171), es refereix a éssers «de baixa mà» (172), fa saber que el «dubte me rosegua» (172), parla de «vritats com punys» (174), assenyala que no està disposat «ara com ara a anàrmen nu de pèl a pèl per aquests mons de Déu menjant herbetas y carn crua» (176) –fixem-nos que en aquest cas en una sola frase encadena tres unitats fraseològiques, *ara com ara*, *nu de pèl a pèl* i *aquests mons de Déu*–, afirma (d'un determinat mal) que «ja'l duch a la sang» (176), narra la història d'un caminant que «roda per tot» (177), indica que no sabem «mirar prou prim» (177), al·ludeix als qui «fan lo mateix camí» (178) i als qui «fan la via a gust» (178), informa d'un company que va «mitj riurer» (182), explica que els seus amics lluitaven per «obrirse lloch» (186), observa unes noies lletges i migrades «fent mans y mànegas» (1886) perquè algú se les miri, adverteix que no s'enduria gairebé res a l'«altre món» (187), i acaba el text amb un «a Déu siau» (189).

⁹ Abans de 1886, el CTILC només registra el mot *emmelar* en l'obra de Jacint Verdaguer.

Anàlisi. Sintaxi

L'article *lo* abstractiu és sistemàtic: «lo qu'ha d'esser» (171), «lo bell y lo util» (171), etc. (no faig la relació de les ocurrences corresponents; com he dit, l'article definit masculí singular també és *lo*). Els possessius usats són els àtons: «ma més tendre adolescència» (172), «sa facilitat» (172), «sos condeixeples» (172) (v. t. 172, 173, 176, 177, 178 i pàssim). Encara que hi ha ocurrences de possessius tòncics («los seus sacerdots, los seus profetas, lo seu evangeli» 172), predominen de manera clara els àtons. Hi ha una única ocurrencia del possessiu arcaic *llur*: «botgas ostentant en llurs aparadors mil trastos supèrfluos» (186). Els demostratius s'organitzen en dos graus de dixi. Per al primer grau la unitat habitual és *aquest* (i flexió) –amb algunes ocurrences sense *s* (*aquet*)–, però també trobem dos casos de *aqueix* («aqueix il·lusionarme sense fre», 177; «aqueixos deliquis», 177) i un de *eix* «eixas lecturas» (173).

El sistema dels relatius és el següent. La forma *que* (que pot figurar grafiada com a «qu'») és la que es fa servir per al subjecte («la forsa d'imaginació que bullia», 179) i el complement directe («desgràcias que no poden evitar», 175) de les especificatives, i també per al subjecte («la filosofia, qu'és l'art de dir [...]», 175) i el complement directe («principi del Mal, que cap religió ha pogut explicar», 176) de les explicatives. En una única ocurrencia el subjecte de les explicatives és el compost («tots los altres sers del món, los quals segueixen avuy vivinths», 176) –contra onze ocurrences de *que*–, i en una única ocurrencia el complement directe és *al qui* («Mullol, al qui havia perdut de vista», 183). Les relatives lliures presenten igualment la forma *que*, però en les de persona també trobem *qui* («tots los que jo estimi», 177) –de fet, quatre ocurrences de *qui* (181, 183, 184, 187) i dues de *que* (172, 175).

El relatiu adonominal es resol de manera analítica («las donas de las quals las imatjas», 171; «alguna isla de la cual ni sospitem la existència», 175) i en tres casos sintèticament, amb el simple *qual*: «escenas deplorables cual sol record me mortifica vivament» (181), «paraula [...] cual estranyesa me produhí no sé quina delícia» (183), «jovent qual falta se deixava conèixer» (182). El relatiu amb funcions preposicionals adopta tant la forma simple tònica («a què jo aspiro», 174; «ab què jo entonava», 179; «en què ha de créurer», 179; «a què venia destinat», 180; «de què s'ha ressentit», 180; «noy en qui dormen encare les passions», 181; v. t. 172, 185), com la forma simple feble amb article («vritats de les que ningú n'ha de fer res», 175; «en los que hi vessava» 179; «ab la que sostenia verdaderas conversas», 181), i en una ocasió és substituït per una forma de *quin*: «donas amb quinas gosà Don Juan» (171). Només en un cas hi ha la forma composta: «sota dels quals discuria conversant» (183). Trobem dos casos de duplicació «pleonàstica» de relatiu i pronom feble: «un llibre que jo'l triava que fos ben gros» (179), «cants incoherents en los que hi vessava tota la fe entusiasta». I trobem un cas de relatiu temporal, amb el *que* simple: «los ratos que puch admètrer consol» (186). El relatiu locatiu *on* pot anar precedit de la preposició *a*, contingència que es reflecteix en l'escriptura amb la grafia aglutinada *ahont*, habitual llavors en el català literari: «la terra per ahont està condemnat a transitar» (178, v. t. 179, 181). També pot anar sense la preposició: «llocs hont trobar lo nodriment» (178; v. t. 172, 179, 183).

El complement directe de persona és introduït sistemàticament amb la preposició *a*: «He estimat a tres sobre totas» (171), «redimir als homes» (176) (v. t. 179, 180 i pàssim). El fenomen conegut avui com a

canvi i caiguda de preposicions no es manifesta en el text: «prompte'm vaig adonar de que havia arribat tart» (171), «m'he delitat [...] en conèixer [...] la vida» (172), «empenyarse en brillar» (172), «interès en saber» (172), «facilitat en aprendre» (172), «enterar de que» (174) (v. t. 174, 176 i pàssim). No s'endevina cap pauta que guiï l'alternança de la preposició *per* i la preposició composta *per a* (escrita «pera») davant de complement final. Llegim «ni pot servirnos pera cap fi egoista» (171), «indispensables pera mantenir encès un cor» (171), «una comparació pera fer entèndrer la missió» (176), i també «esforsos per apèndrer» (175), «per lograrho formà societat» (176). Segons el recompte fet, hi ha més casos de *pera* que de *per*, però la diferència no és simptomàtica (v. *pera* a 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 186, 187, 188; i v. *per* a 176, 179, 182, 186, 188). El text incorpora la preposició castellana *hasta* («en concepte molt diferent y hasta oposat», 177; v. t. 172, 174, 179, 187, 188), que conviu amb *fins a* («fins a cert punt», 177; «fins a quinze anys», 178; v. t. 180, 185, 186) i amb *fins* («la fe religiosa fou entusiasta fins tot just deixarme fer [...] la primera comunió», 179). I incorpora la preposició arcaica *envers*, que apareix dues vegades, en dues frases gairebé idèntiques: «son entusiasme envers tot lo que diu Bellesa» (185), «molts entussiasmes [...] envers tot lo que deya Bellesa» (186).

Encara en l'àmbit de les preposicions, es constata l'alternança entre presència i omisió de *de* com a règim de *dins/dintre* («dins de mi», 172; «dintre de la vida social», 175; «dintre la percepció», 176; «dins meu», 179, 180, 181; «dintre molt poch dias», 182) –trobem també una ocurrència precedida de *a* («a dins del tramvia», 180)–, una alternança que també apareix amb *davant* («devant d'aquella capelleta», 178; «devant del Déu», 179; «devant la petita capella», 178; «devant meu», 183) i que no podem consignar per a altres preposicions com *darrere*, *prop* o *dessota* perquè el text no ofereix prou ocurrències (tenim «derrera lo periòdich», 180; «de més prop» i «prop del cel», 177, i «desot'allí», 179).

Quant a expressions temporals, Maragall recorre a la construcció «*al* + infinitiu» («al deixar», 174; «al ser a casa», 178; «al esser a la vall», 178; «a l'arribar», 178; «al recórrer», 182), i només una vegada a «*en* + infinitiu», amb un valor temporal més diluït: «Si tenen lo cel més lluny, en no miranthi, és com si no hi fos» (178). Les expressions de l'edat apareixen generalment sense article («a setz'anys», 171; «a quinze anys», 178; «a divuyt anys»; 179, 181; «a vint anys», 187), però amb article quan es delimita un període: «dels dinou als vintiquatre» (178), «dels quinze als vint» (180). I el temps verbal de futur s'utilitza en dues ocasions, amb el verb *ser*, amb valor de probabilitat («Serà cosa de temperament», 172; «Serà potser qu'aquesta religió té un fons de bon sentit universal [...]?»), 178), un ús que no impedeix, en altres moments, el recurs a l'auxiliar: «devien pensar» (180), «projectes que mon pare devia haver anat formant» (182).

Són freqüents les oracions subordinades d'infinitiu amb determinant: «l'esser una lley natural és lo que'm con mou» (171), «lo resultat d'això habia d'esser lo empenyarse en brillar» (172), «aquell formarse i desferse grupos» (183), «lo que'm somriu [...] és [...] lo ferme una casa» (177) (v. t. 176, 177, 183, 188). El determinant fins i tot introdueix completives conjugades: «Donchs això [...] és lo que'm con mou: lo que una cosa és més estimada per lo sentiment [...] ans d'esser lo qu'ha d'esser» (171), «y d'aquí també lo que'm forgés una dona ideal» (181). Aquest és potser un dels trets sintàctics que perjudica clarament el text, perquè el fa dur. En l'àmbit de la subordinació oracional, també convé consignar una ocurrència de completiva conjugada sense conjunció: «creia se realisarien» (178).

X

6

Ha sigut ditos en dos temps: fins a quinze anys
 y dels dinou als vint y quatre: ara no soch
 ni felís ni malhaurat. Vaig veure versament
 malhaurat dels quinze al dinou. Era dit-
 -sis los quinze primers anys de ma vida
 perquè vivia constantment d'il·lusions que
 creya se realitzarien a son temps, i he per-
 -què las il·lusions me satisfeyan per si solas.
 Oh! quinze horas mes delictoras he passat de-
 -vant d'aquella capelleta de fusta ab sant
 de plom que tenia en un racó de casa.
 Recorde perfectament que evant a casa a
 missa i assistia a alguna solemnitat reli-
 -giosa, me quedava encantat devant las
 magnificencias ~~de~~ ^{de} las magnificencias
 del ~~sant~~ ^{vale} ~~catòlic~~ ^{catòlic} que apelagavan los meus
 sentits y no perdia ni un detall de las
 ceremonias. Després al ser a casa me tanca-
 -va en lo meu racó ab devant de la capel-
 -la y procurava reproduir tot lo que havia vist.

Manuscrit de les Notes autobiogràfiques (6)

L'escrit conté certes ocurrences de règims verbals que val la pena de registrar. Així, el verb *escassejar* es transitivitzà: «[els de casa] m'escassejaren los diners» (181). També es transitivitzà *repugnar*: «lo meu caràcter [...] repugna tot lo pràctich» (172) –un ús que recull el *DCVB* (s. v.) i que qualifica de «vulgar». I es transitivitzà *dubtar*: «ho dubta» (178) –ús que també recull el *DCVB*. Són castellanitzants les construccions «necessitan de l'art» (176), «resulto ser un home sense religió» (172) i «La meua vocació era sortirme d'una esfera» (182). En canvi, era ben popular «se'n tornarà a dalt» (178).

Finalment, i encara que es tracti de detalls menors, es pot deixar constància de l'aparició ocasional d'algun altre tret sintàctic castellanitzant («sobre el mateix», 183; «en quant», 185; «tenia que vèurer» 185), però també de la presència de trets que, com he comentat en tractar el lèxic i la fraseologia, enllacen amb la vivència d'una llengua de regust popular, poc interferida. Em refereixo al recurs a la reduplicació amb valor intensificador («m'he delitat tant y tant», 172; «conèixer detall per detall», 172), al quantificador analític *més poc* («durava més poch», 179), a la unitat predicativa *ves* («Ves si anem lluny d'osques», 171), a certs usos del datiu («això'ls és comú ab la filosofia», 175), a la tematització a la dreta («no n'estic poc d'encarinyat», 176), a l'anomenada perífrasi causativa («fer entendre», «fer vèurer» 176) i a les construccions clivellades («per això fou que la flor de ma joventut esclatà marcida», 181).

Comentaris

Com hem anat veient, el text, en primer lloc, conté de manera sistemàtica una sèrie de trets morfològics, lèxics i sintàctics que eren característics de la llengua literària de l'època, i que contrastaven amb l'ús oral espontani del català de la Barcelona de les darreres dècades del segle XIX.

Així, eren literàries les formes *lo/los* de l'article definit, el pronom de primera persona del plural *nosaltres*, el perfet simple, els presents de subjuntiu en *-a (sia)* i els imperfets de subjuntiu en *-e (compressen)*, la forma *esser* de l'infinitiu del verb copulatiu, els plurals del tipus *goigs*. Potser també les formes plenes del pronom davant de verb començat amb vocal, tot i que aquest punt admetria matisacions (vegeu la contribució de Francesc Feliu en aquest mateix monogràfic). Quant a la forma del clític darrere infinitiu (que al text, com he dit, és la plena: «ajudarnos»), cal fer notar igualment que es tracta d'una forma que se separa de la que era usual en el català espontani de Barcelona, que es produïa (i avui en bona part encara és així) amb l'infinitiu sense la sensibilització de la ròtica final, circumstància que, en deixar llaavors el verb amb una vocal com a element final, fa que el pronom es realitzi en la forma reduïda (grafio el conjunt d'acord amb una certa tradició escrita), «ajudâ'ns», i amb l'addició d'una vocal de suport que sonoritza la consonant final (la manera de representar el conjunt sense recórrer a la transcripció fonètica podria ser *ajudanze*). També és literària la forma *nosaltres*, que era la general de la llengua escrita.¹⁰

¹⁰ Uns anys després, a l'article «Nietzsche», de 1893, la forma que trobem és *nosaltros*, la pròpia del català parlat de Barcelona, ara sí, però la diferència no l'hem d'atribuir segurament a un canvi de posició de Maragall, sinó al criteri editorial de la revista *L'Avenç*, que en aquell moment propugnava aquesta solució per a la llengua escrita general (que és, doncs, la que trobem en la publicació, amb independència de l'autoria dels articles).

Altres trets específics de la llengua literària que conté el text són la preposició *ab*, la preposició *sens*, la preposició *ans*, la preposició *per a* (grafia *pera*), la preposició *envers*, els possessius àtons (i el possessiu *llur*, encara que només tingui una ocurrència), el relatiu compost i el relatiu adnominal (ni la solució que després es va imposar com a correcta ni la solució artificiosa conjuntural amb el simple *qual* tenen res a veure amb la llengua col·loquial espontània de l'època). Quant al lèxic, també eren formals –tampoc no pertanyien, doncs, al català parlat ordinari– unitats o variants com *assaborir*, *assedegat*, *bastar*, *bromejar*, *delitar-se*, *delitós*, *distar*, *distint*, *exagerat*, *famolenc*, *malhaurat*, *ver*, *verament*, *superfluïtat* i altres.

Alguns d'aquests trets literaris, com hem dit, conviuen en el text amb trets que sí que provenen de la llengua parlada. En general fa l'efecte que la voluntat de l'autor era utilitzar els literaris, i que els no literaris hi apareixen més aviat per descuit (*sia* és més general que *sigui*, etc.). No sempre, però. De vegades potser Maragall, simplement, vacil·lava. Aquestes vacil·lacions, de tota manera, ja són importants, perquè –en relació amb el que diré al final d'aquest treball– indiquen que el text no va ser escrit «tal com raja», sinó dubtant i prenent decisions, plantejant-se'l com una peça construïda i elaborada.

En segon lloc, les *Notes autobiogràfiques* presenten característiques que reflectien l'idioma viu de l'àrea de Barcelona i que més endavant van ser bandejades del català escrit, però que llavors eren habituals –fossin o no generals– en la llengua literària. Moltes d'aquestes característiques han quedat negativament connotades, i avui se les considera mostres de llengua incorrecta, de llengua vulgar o de col·loquialisme inadequat. Però caldria insistir que aquesta no era la percepció «normativa» abans de la implantació del fabrisme. Entre aquestes característiques hi ha els femenins en *-a* dels adjectius amb arrel acabada en *-ant* i *-ent* (*ardenta*) –en relació amb els quals, precisament, Glòria Casals, aduint usos d'autors com Verdager, Carner o Riba, va escriure que Maragall «no fa altra cosa que [...] ajustar-se a la codificació del moment» («La llengua» 143). També la variant *an* de la preposició *a* (que, com s'ha indicat, s'escribia desagregada: «superiors a n'ells»). La duplicació de relatiu i pronom («un llibre que jo'l triava»). I, en el lèxic, les variants formals *afadigar-se*, *aixís*, *complert*, *fadigar*, *gènit*, *incomplert*, *mohiments*, *plascet*, *quadro*, *solsament* i *vritat*. Sigui com sigui, el que cal destacar en relació amb aquest punt és que aquestes característiques, en el text de Maragall, no ens diuen res d'una hipotètica opció personal més inclinada a la reproducció espontània de la llengua oral, perquè, com s'acaba de dir, es tracta de característiques habituals en el català escrit del seu temps.

En tercer lloc, apareixen al text elements i construccions que reflecteixen la llengua col·loquial de l'àrea de Barcelona i que no era freqüent que apareguessin en textos escrits de caràcter formal, o que no eren els més usuals en la llengua literària, o que, si més no, conviuen amb d'altres de més literaris o arcaics. Entre aquests, n'hi ha que posteriorment van convertir-se en els normatius –o en els més generals en la llengua literària– i n'hi ha que no. És en aquest punt que podem demanar-nos si Maragall havia fet una selecció conscient per proporcionar un cert to d'autenticitat i espontaneïtat al text, o si el que va esdevenir-se és que els va incloure inadvertidament, per desconeixement de la «tradició» literària o com a fruit de la inseguretat.

Un d'aquests elements és la forma de la primera persona del present d'indicatiu del verb *ser*. Al text, com he indicat, la forma és *soc*, més moderna, la general en el català oral de la Barcelona del segle XIX, però que convivia en la llengua escrita amb *só* (*só és*, per exemple, la forma que apareix a *La papallona* de Narcís Oller). Això indueix a pensar que en aquest punt Maragall optava per la «naturalitat».¹¹ Un comentari anàleg pot fer-se en relació amb l'ús de *sigut* (i no de *estat*). Potser també en el recurs al perfet perifràstic per a la primera persona. Entre aquests trets propis del català parlat de la Barcelona del moment també hi ha la forma *pro* de la conjunció *però*. En aquest cas podríem fer amb una mica més de força la hipòtesi que sí que es tracta d'una elecció orientada a donar a la llengua del text coloració de naturalitat lingüística, tenint en compte que *pro* havia penetrat poc i recentment en el llenguatge literari (no el trobem al segle XIX fins a la dècada dels setanta, sobretot en obres teatrals i textos col·loquialitzants), i també tenint en compte que en textos poètics posteriors de Maragall hi tornem a trobar aquesta forma.¹² Hi ha altres trets que no permeten fer deduccions, perquè n'apareixen molt poques ocurrències. Tenim una vegada *radere* i una vegada *darrere*, etc.

Finalment, pel que fa als castellanismes del text, convé fer notar que és difícil saber si hi són usats, precisament, com a símptoma de «reivindicació» de la llengua oral –en una línia que podríem emparar amb el corrent del «català que ara es parla» dels anys seixanta–, o si hi apareixen perquè l'autor també segueix en aquest punt la dinàmica de la llengua literària de l'època, una llengua que acollia amb naturalitat molts castellanismes que després, amb la reforma de Fabra, van quedar bandejats de la llengua formal. Aquest és un punt –la discriminació, en el català del segle XIX, entre castellanismes de la llengua col·loquial i castellanismes llibrescos– que encara coneixem poc. Sigui com sigui, pot ser revelador tenir en compte que, de les llistes de castellanismes que he recollit a l'apartat d'anàlisi del lèxic, la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de Pere Labèrnia, publicada en els anys 1864-1865, en recollia la majoria. Les úniques unitats que no recollia són *asombrós* (però sí *assombrar*), *desarrollo*, *encarinyat* (però sí *carinyo*), *ente*, *iclésia*, *pervindre*, *saludo* i *triumfo*. Tanmateix, aquestes unitats apareixen en textos literaris catalans anteriors a 1885. De moment, doncs, no es pot deduir que la presència de castellanismes lèxics a les *Notes autobiogràfiques* sigui un signe de voluntat d'acostar-se al català parlat ordinàriament.

Conclusions

Les *Notes autobiogràfiques* van ser escrites per no se publicades (o, si més no, al marge, en aquell moment, d'hipotètics avatars futurs relacionats amb la possibilitat de publicar-les). És un text de caràcter privat, un exercici d'introspecció, de teràpia personal, com han indicat els estudiosos. Això podria fer

11 De tota manera, les afirmacions en aquest àmbit han de ser sempre, almenys per ara, molt cautes. Vint-i-cinc anys després, a les *Notes 1910*, hi trobem «Só casat» (191) i «lo que só» (192), circumstància que, de tota manera, no impedeix que també hi figuri «tot quant sóc» (191) i «no sóch fort» (192). La forma *só* potser era viva en la Barcelona de finals del XIX, residualment, perquè la consigna Fabra a l'*Ensayo* (1891). I ho devia ser poc o molt vint anys abans, perquè Milà i Fontanals, després de donar *sóch*, afegeix: «Se considera *só* para la 1ª Pers. Pres. más fino que *sóch*» (12).

12 No és senzill, de tota manera, fer afirmacions segures en relació amb aquest punt. A l'article «Nietzsche» (1893) la forma és *però*, circumstància que podria atribuir-se al criteri dels editors de la revista, però també hi ha *però* en textos maragallians sense control extern, com la carta en català que adreça a Josep M. Lloret el 1991 (140) –on també hi figura *pro*– i la que li adreça el 1995 (167, 168). La forma *però* és també la que apareix a *Notes 1910* (191, 192, 196, 197).

pensar que la llengua que s'hi utilitza ha de ser una llengua viva, espontània, plantejada al marge de preceptives gramaticals i de convencionalismes formals.

En realitat, però, és un text en el qual hi ha, des del punt de vista lingüístic, molt artifici. Maragall coneix –i segueix– els «preceptes» de la llengua literària de l'època. És cert que no ho fa sempre amb coherència, que s'hi detecten vacil·lacions i inseguretats, canvis sobtats de to, però en una proporció que no el separa de la majoria d'escriptors catalans del moment (i, d'altra banda, aquestes preceptes de la llengua literària de l'època, encara que prou més fixats del que normalment s'ha considerat, tampoc no presentaven un grau de fixació homologable al de la llengua posterior a la reforma de Fabra).

Alhora, la llengua de les *Notes autobiogràfiques*, en alguns aspectes, s'aparta, certament, del model més lligat a l'estil floralesc. Així, no apareixen al text elements com *puix que*, *ensems*, *quelcom*, *tanmateix*, la conjunció *car* ni el *doncs* causal, i només una vegada *llur* (potser un lapsus «invers», en el sentit que la rutina derivada de certes lectures induïa maquinàlment a escriure *llur*, i calia estar atent si es volia triar una altra possibilitat). Però aquest allunyament de la llengua floralesca segurament anava en consonància amb la tendència general de la literatura catalana dels anys vuitanta, que sembla que s'inclinava cap a un model idiomàtic més funcional i més directe (Ginebra 20-23). No és, doncs, segurament, cap característica específica del text de Maragall.

El que em sembla més important de fer són les dues observacions següents. La primera és que en aquest text no hi ha indicis d'una posició personal d'indisciplina gramatical, contrària a la codificació lingüística, ni s'hi endevina cap compromís clar amb una modalitat de llengua que es vulgui presentar com a viva, espontània o natural. Això és així encara que hi hagi passatges, construccions i paraules que, com s'ha dit, sí que ofereixin una certa connexió amb la vivència d'una llengua senzilla, expressiva i genuïna, poc mediatitzada pel registre culte. La llengua de l'escrit correspon, de fet, a la llengua previsible d'un jove que volia ser escriptor a la Catalunya de finals del segle XIX: una llengua que vol seguir el codi del català literari de l'època, i en la qual es manifesten alhora les vacil·lacions i incoherències d'aquest mateix codi –a part de les vacil·lacions i incoherències pròpies d'un jove que comença a escriure. El que em sembla que l'anàlisi lingüística de les *Notes autobiogràfiques* contribueix a fer pensar és que la coneguda posició maragalliana contrària a la normativa gramatical i a les acadèmies de la llengua és una posició que es gesta més endavant, i no pas en el període de joventut de l'escriptor.

La segona és que tampoc no hi ha elements en el text que ens facin pensar –almenys ara per ara– que el bagatge lingüístic de l'autor, als vint-i-cinc anys, era inferior al d'altres escriptors de la mateixa època i edat. Ni que el seu lèxic fos més aviat pobre. I això suggereix que potser certes idees que la crítica posterior va formar-se de la llengua de Maragall van ser propiciades, també més endavant, pel discurs públic del mateix Maragall. Si més no, en part.

I un últim comentari. Des del punt de vista literari les *Notes autobiogràfiques* han estat considerades, entre altres coses, una mostra de l'espontaneïtat del jove Maragall. Però, si des del punt de vista literari aquest text pot ser considerat un text espontani, el fet que es constata és que l'espontaneïtat literària no necessàriament va lligada a l'espontaneïtat lingüística. Però deixo per als especialistes en literatura dirimir si aquest fet significa o no que l'espontaneïtat literària és en el fons —o d'alguna manera, o algunes vegades— una convenció més.¹³

Bibliografia

Casals, Glòria. «La llengua de Joan Maragall i la filologia». *Revista de Catalunya*, núm. 64, juny 1992, p. 134-145.

— «Com si entrés en una pàtria». *Com si entrés en una pàtria. Cartes a Josep M. Lloret (1882-1895) i Notes autobiogràfiques (1885/1910)*, de Joan Maragall. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 9-32.

CTILC = Institut d'Estudis Catalans. *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, <https://ctilc.iec.cat>. Consulta: feb-ago 2023.

DCVB = Alcover, Antoni M. i Francesc de Borja Moll. *Diccionari català-valencià-balear*. 10 vol., Moll, 1930-1962.

DECat = Coromines, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. 10 vol., Curial / «La Caixa», 1980-2001.

DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed., Ed. 62 / Enciclopèdia Catalana, 2007. Accés en línia: <http://dlc.iec.cat/>.

Fabra, Pompeu. *Ensayo de gramática de catalán moderno*. Barcelona, Est. y Llib. L'Avenç de Massó y Casas, 1891. Nova edició, *Ensayo de gramática de catalán moderno / Contribució a la gramática de la llengua catalana*, a cura de Sebastià Bonet, Alta Fulla, 1993.

— *Diccionari general de la llengua catalana*. Catalònia, 1932.

Ferrer i Pons, Magí. *Diccionario manual castellano-catalan*. Imprenta de Pablo Riera, 1836.

— *Diccionario manual catalan-castellano*. Barcelona, Imprenta y Librería de Pablo Riera, 1839.

¹³ Una idea que, pel que sembla, ja va ser suggerida fa temps. La qüestió de l'espontaneïtat i la sinceritat de les *Notes autobiogràfiques* de Maragall (un punt que no correspon escometre en un article com aquest) ha rebut certa atenció dels estudiosos, sobretot com a contrapunt en relació amb l'espontaneïtat i la sinceritat de les cartes que Maragall va adreçar a Antoni Roure. Vegeu Carles Riba («Les cartes»), Jordi Malé (211-228) i Glòria Casals («Com si entrés» 13-14).

Ginebra, Jordi. «Institucionalització de la literatura i institucionalització de la llengua literària». *Zeitschrift für Katalanistik*, núm. 36, 2023, p. 5-32.

Labèrnia, Pere. *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondencia castellana y llatina*. 2a ed., 2 vols., Espasa Germans, 1864-1865.

Malé, Jordi. *Poètica de Carles Riba. Els anys del postsimbolisme 1920-1938*. La Magrana, 2001.

Maragall, Joan. «Nietzsche», *L'Avenç*, núm. 13-14, 15-31 jul 1893, p. 195-197.

— *Com si entrés en una pàtria. Cartes a Josep M. Lloret (1882-1895) i Notes autobiogràfiques (1885/1910)*, ed. de Glòria Casals. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

Marçal, Maria-Mercè. «Les notes autobiogràfiques de Joan Maragall», ed. de Meritxell Matas. *Haidé*, núm. 6, 2017, p. 71-91, <https://raco.cat/index.php/Haide/article/view/330675>. Consulta: febrer-agost 2023.

Milà i Fontanals, Manuel. *Estudios de lengua catalana*. C. Verdaguer i Cia., 1875.

Riba, Carles. «Les cartes de Joan Maragall a Antoni Roure». *La Publicitat*, núm. 17447, 11 març 1930, p. 7; núm. 17455, 20 març 1930, p. 6. Nova edició, *Obres completes III*, a cura d'Enric Sullà i Jaume Medina, Ed. 62, 1986, p. 54-61.

Rebut el 8 de setembre de 2023
Acceptat el 30 setembre de 2023